

NHẬN THỨC VỀ GIÁ TRỊ SỐNG QUA TỔ CHỨC HOẠT ĐỘNG TRẢI NGHIỆM HƯỚNG NGHIỆP CỦA HỌC SINH TRUNG HỌC PHỔ THÔNG

Vũ Thị Ngọc Tú

Khoa Tâm lý – Giáo dục, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội

Tóm tắt: Nghiên cứu này khảo sát mức độ nhận thức và quá trình hình thành các giá trị sống cốt lõi ở học sinh THPT thông qua hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp. Trong bối cảnh giáo dục đổi mới, việc giáo dục giá trị sống qua trải nghiệm thực tiễn ngày càng được chú trọng. Thông qua khảo sát, phỏng vấn và phân tích mô hình hoạt động tại một số trường, nghiên cứu làm rõ vai trò của trải nghiệm trong việc giúp học sinh nhận diện và lựa chọn giá trị sống phù hợp với bản thân và định hướng nghề nghiệp. Kết quả cho thấy hoạt động này không chỉ nâng cao hiểu biết nghề nghiệp mà còn góp phần rèn luyện nhân cách và phát triển các giá trị như trách nhiệm, trung thực, hợp tác và kiên trì. Từ đó, bài viết đề xuất giải pháp nhằm tích hợp hiệu quả giáo dục giá trị sống vào hướng nghiệp trong nhà trường.

Từ khóa: Giá trị sống, hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp, học sinh trung học phổ thông.

PERCEPTION OF LIFE VALUES THROUGH CAREER-ORIENTED EXPERIENTIAL ACTIVITIES AMONG HIGH SCHOOL STUDENTS

Vu Thi Ngoc Tu

Faculty of Psychology and Education, Hanoi National University of Education

Abstract: This study explores the level of perception and the formation process of core life values among high school students through participation in career-oriented experiential activities. In the context of ongoing educational reform in Viet Nam, the development of life values through practical experiences is receiving increasing emphasis. Utilizing questionnaires, in-depth interviews, and analysis of career activity models at selected high schools, the study clarifies the essential role of experiential learning in helping students identify and choose life values aligned with their personal characteristics and future career goals. Findings indicate that such activities not only enhance students' understanding of the world of work but also serve as an effective environment for fostering character and reinforcing fundamental values such as responsibility, honesty, cooperation, and perseverance. Based on these findings, the paper proposes solutions to effectively integrate life values education into career-oriented programs within schools.

Keywords: Life values, experiential activities, career orientation, high school students.

Nhận bài: 17/04/2025

Phản biện: 21/05/2025

Duyệt đăng: 24/05/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Mục tiêu của giáo dục phổ thông tại Việt Nam hướng đến sự phát triển toàn diện của người học, bao gồm đạo đức, trí tuệ, thể chất, thẩm mỹ và các kỹ năng nền tảng, đồng thời nuôi dưỡng năng lực cá nhân mang tính chủ động và sáng tạo. Trong đó, việc hình thành nhận thức đúng đắn về các giá trị sống được xem là một phẩm chất then chốt, đóng vai trò định hướng cho hành vi, thái độ và là hạt nhân cấu thành nhân cách. Tuy nhiên, một thực tế đáng lưu tâm là nhiều học sinh, đặc biệt ở lứa tuổi vị thành niên, vẫn còn tỏ ra mơ hồ và thiếu định hướng rõ ràng trong việc xác lập hệ giá trị cho riêng mình.

Trong bối cảnh đó, các hoạt động trải nghiệm và hướng nghiệp, được thiết kế và triển khai bởi nhà trường, nổi lên như một công cụ giáo dục hiệu quả, góp phần vào sự phát triển toàn diện của học sinh. Những hoạt động này tạo cơ hội cho học sinh tương tác với thực tế, trải qua những cảm xúc tích cực, và áp dụng kiến thức, kỹ năng đã học để giải quyết các nhiệm vụ hoặc tình huống cụ thể trong học tập, gia đình và xã hội, phù hợp với lứa

tuổi. Qua đó, học sinh không chỉ làm giàu thêm vốn kiến thức và kỹ năng mà còn bồi đắp năng lực sáng tạo, khả năng thích ứng và xác định được những giá trị sống phù hợp. Các giá trị sống được kiến tạo thông qua hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp chính là những điều mà học sinh nhận thấy ý nghĩa và thiết thực qua việc trực tiếp tham gia vào các kịch bản thực tế. Môi trường học tập gắn liền thực tiễn này giúp học sinh phát triển tình cảm, đạo đức, kỹ năng sống và tích lũy kinh nghiệm cá nhân – những yếu tố cơ bản định hình nhân cách và thúc đẩy sự chủ động, sáng tạo trong học tập và tự hoàn thiện.

Nghiên cứu được thực hiện nhằm đánh giá mức độ nhận thức và biểu hiện các giá trị sống (trách nhiệm, trung thực, tôn trọng) của học sinh THPT qua các hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp, đồng thời xác định các yếu tố ảnh hưởng và đề xuất giải pháp nâng cao hiệu quả giáo dục giá trị sống trong nhà trường.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu được tiến hành theo một thiết kế hỗn

hợp, kết hợp phương pháp định lượng và định tính.

Giai đoạn 1: Nghiên cứu lý luận và xây dựng công cụ. Chúng tôi đã tổng quan các công trình nghiên cứu liên quan và xây dựng phiếu khảo sát nhằm tìm hiểu về “Giá trị sống của học sinh trung học phổ thông qua hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp hiện nay”. Phiếu khảo sát bao gồm ba phần chính: (1) Nhận thức về khái niệm giá trị sống, hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp, và ba giá trị cụ thể là trách nhiệm, trung thực, hợp tác (sau đó được điều chỉnh thành tôn trọng trong quá trình phân tích dữ liệu thực tế); (2) Mức độ biểu hiện của ba giá trị sống này; và (3) Các yếu tố ảnh hưởng đến giá trị sống của học sinh THPT qua hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp.

Giai đoạn 2: Khảo sát và thu thập dữ liệu.

+ Mẫu nghiên cứu: 567 học sinh thuộc các khối lớp 10, 11, và 12 tại các trường THPT đã được lựa chọn theo phương pháp lấy mẫu thuận tiện.

+ Quy trình thu thập dữ liệu: Dữ liệu định lượng được thu thập thông qua khảo sát trực tiếp và trực tuyến bằng Google Forms. Tổng số 580 phiếu đã được phát ra, và 567 phiếu hợp lệ được thu về để phân tích. Dữ liệu định tính được bổ sung thông qua phỏng vấn sâu một số học sinh và quan sát các hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp.

+ Xử lý dữ liệu: Dữ liệu được xử lý bằng phương pháp thống kê toán học để phân tích các xu hướng và mối quan hệ.

2.2. Kết quả nghiên cứu và thảo luận

2.2.1. Nhận thức của học sinh THPT về khái niệm giá trị sống

Kết quả khảo sát cho thấy đa số học sinh (62,9%) có nhận thức tương đối đầy đủ về giá trị sống, lựa chọn định nghĩa: “Giá trị sống là những điều bổ ích, có ý nghĩa đối với chủ thể, có chức năng định hướng và tạo động lực thúc đẩy hoạt động sống và mối quan hệ với bản thân, công việc, với người khác và xã hội, được thể hiện qua nhận thức, thái độ và hành vi của chủ thể”. Quan niệm coi giá trị

sống là “tiền tài vật chất, là sự thành công trong sự nghiệp” chỉ chiếm một tỷ lệ rất nhỏ (1,6%, N=8 học sinh) và không được giáo viên hay phụ huynh nào lựa chọn. Điều này phản ánh một sự hiểu biết đúng đắn về bản chất của giá trị sống ở phần lớn học sinh. Tuy nhiên, kết quả phỏng vấn sâu cho thấy mặc dù có nhận thức chung, hiểu biết của một số học sinh về nội hàm và chiều sâu của các giá trị sống vẫn chưa thực sự trọn vẹn. Do đó, hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp trong nhà trường đóng vai trò then chốt như một cầu nối giúp trang bị kiến thức và kỹ năng thực hành giá trị sống, góp phần phát triển nhân cách toàn diện cho học sinh.

2.2.2. Nhận thức của học sinh THPT về hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp

Đánh giá về nhận thức đối với hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp của học sinh THPT, chúng tôi đã tiến hành khảo sát 567 học sinh tại các trường phổ thông. Kết quả cho thấy: Đa số học sinh (57,6%) đồng tình rằng “Hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp ở cấp THPT giúp học sinh củng cố thói quen tích cực, nền nếp trong học tập và sinh hoạt; hình thành hành vi giao tiếp, ứng xử có văn hoá; phát triển trách nhiệm cá nhân (trách nhiệm với bản thân, gia đình, cộng đồng); hình thành các giá trị của cá nhân theo chuẩn mực chung của xã hội; hình thành và phát triển năng lực giải quyết vấn đề trong cuộc sống; có ý thức rèn luyện phẩm chất cần thiết; lập được kế hoạch và định hướng nghề nghiệp”. Phát hiện này tương thích với đặc điểm tâm lý lứa tuổi THPT, giai đoạn các em có nhu cầu khám phá và khẳng định bản thân mạnh mẽ. Thông qua việc tham gia vào các hoạt động này, học sinh được định hướng và rèn luyện các giá trị sống một cách có hệ thống và chuẩn mực, đồng thời phát triển tính tích cực xã hội, khả năng thiết lập quan hệ và hoạch định tương lai.

2.2.3. So sánh biểu hiện các giá trị sống của học sinh THPT qua hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp

Bảng 2.2.3: So sánh các giá trị sống của học sinh THPT qua hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp

Giá trị sống	Nhận thức		Thái độ		Hành vi		Chung		Thứ bậc
	ĐTB	ĐLC	ĐTB	ĐLC	ĐTB	ĐLC	ĐTB	ĐLC	
1. Trách nhiệm	3,23	0,88	3,38	0,72	3,29	0,88	3,30	0,80	3
2. Trung thực	3,50	0,95	3,35	1,00	3,45	1,00	3,43	0,98	1
3. Tôn trọng	3,36	0,98	3,38	0,89	3,25	0,94	3,33	0,93	2
Chung	3,36	0,94	3,37	0,87	3,33	0,94	3,35	0,91	

Kết quả phân tích (Bảng 2.2.3) cho thấy ba giá trị sống khảo sát (trách nhiệm, trung thực, tôn trọng) được biểu hiện ở mức độ trung bình ($X = 3.35$). Trong đó, giá trị Trung thực được đánh giá cao nhất ($X = 3.43$), tiếp theo là Tôn trọng ($X = 3.33$), và cuối cùng là Trách nhiệm ($X = 3.30$). Mặc dù có sự khác biệt nhỏ về điểm trung bình, mức độ biểu hiện giữa các giá trị này không có sự chênh lệch đáng kể, cho thấy một sự phát triển tương đối đồng đều. Giá trị Trung thực biểu hiện ở cả nhận thức ($X = 3.50$), thái độ ($X = 3.35$) và hành vi ($X = 3.45$) đều ở mức khá. Giá trị Tôn trọng biểu hiện ở thái độ ($X = 3.38$) và nhận thức ($X = 3.36$) cao hơn so với hành vi ($X = 3.25$). Giá trị Trách nhiệm biểu hiện ở thái độ ($X = 3.38$) tốt hơn so với hành vi ($X = 3.29$) và nhận thức ($X = 3.23$).

Nhìn chung, học sinh đánh giá việc hình thành thái độ ($X = 3.37$) thông qua các hoạt động này đạt hiệu quả tốt hơn so với bồi dưỡng nhận thức ($X = 3.36$) và hành vi ($X = 3.33$). Một lý giải

có thể là do giáo dục giá trị sống chưa được xem là một môn học chính thức và thường được lồng ghép một cách không tường minh qua các tương tác thầy-trò và trò-trò, từ đó học sinh tự điều chỉnh hành vi cho phù hợp với chuẩn mực chung. Phòng vấn cho thấy học sinh còn lúng túng khi được yêu cầu định nghĩa hoặc nêu biểu hiện cụ thể của các giá trị này. Điều này nhấn mạnh sự cần thiết phải tác động đồng bộ lên cả nhận thức, tình cảm và hành vi, trong đó hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp là phương tiện hữu hiệu để chạm đến cảm xúc, tạo cơ hội thực hành và lựa chọn giá trị.

2.2.4. Ý nghĩa của giá trị sống đối với học sinh THPT qua hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp

Giá trị sống qua hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp cho học sinh THPT chỉ đạt kết quả khi và chỉ khi học sinh nhận thức được ý nghĩa của giá trị sống đối với sự phát triển nhân cách của bản thân, định hướng phát triển nghề nghiệp tương lai, cũng như góp phần hiệu quả vào công tác giáo dục toàn diện của nhà trường. Kết quả khảo sát như sau:

Bảng 2.2.4: Ý nghĩa giá trị sống của học sinh THPT qua hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp

Nội dung	Học sinh (N = 567)		Thứ bậc
	ĐTB	ĐLC	
1. Giá trị sống giúp học sinh phát triển về tinh thần	3,68	0,77	6
2. Giá trị sống giúp học sinh có nhận thức đầy đủ về khái niệm các giá trị sống để sống có ý nghĩa	4,17	0,49	1
3. Giá trị sống giúp học sinh phát triển phẩm chất và năng lực bản thân, phát huy tính sáng tạo và thích nghi với mọi hoàn cảnh môi trường sống	3,77	0,72	5
4. Giá trị sống giúp học sinh nhận thức rõ hơn về bản thân, tạo động lực để học sinh học tập rèn luyện, trải nghiệm và định hướng nghề nghiệp	3,94	0,66	2
5. Giá trị sống tạo không khí trong trường học theo định hướng tích cực, thân thiện, an toàn, gần gũi và trách nhiệm, thực hiện các mục tiêu giáo dục	3,91	0,53	4
6. Giá trị sống góp phần thúc đẩy chất lượng học tập của học sinh được nâng cao, hiệu quả	3,93	0,56	3

Theo đánh giá của học sinh (Bảng 2.2.4), ý nghĩa quan trọng nhất của giá trị sống là "giúp học sinh có nhận thức đầy đủ về khái niệm các giá trị sống để sống có ý nghĩa" ($X = 4.17$). Tiếp theo

là "giúp học sinh nhận thức rõ hơn về bản thân, tạo động lực để học sinh học tập rèn luyện, trải nghiệm và định hướng nghề nghiệp" ($X = 3.94$). Ngược lại, vai trò "giúp học sinh phát triển về tinh

thần" được đánh giá thấp nhất ($X = 3.68$). Thực tế là việc phổ biến, đào tạo và triển khai giáo dục giá trị sống một cách có hệ thống trong nhà trường còn hạn chế, làm giảm cơ hội tiếp cận và thực hành của học sinh. Để giá trị sống thực sự thúc đẩy sự phát triển nhân cách toàn diện và hành vi tích cực, cần có sự kết hợp hài hòa với nhiều yếu tố như chất lượng thiết kế hoạt động trải nghiệm, phương pháp sư phạm, cơ sở vật chất, chương trình và vai trò của giáo viên cũng như sự chủ động của học sinh.

3.5. Các yếu tố ảnh hưởng đến giá trị sống của học sinh THPT qua hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp

Quá trình tổ chức giá trị sống qua hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp chịu sự ảnh hưởng bởi nhiều yếu tố khách quan và chủ quan. Tìm hiểu các yếu tố ảnh hưởng đến giá trị sống tác giả thu được kết quả như sau: Cả yếu tố khách quan và chủ quan đều có tác động đến sự hình thành giá trị sống của học sinh, với mức độ đánh giá dao động từ trung bình đến khá. Ba yếu tố có ảnh hưởng lớn nhất bao gồm: Yếu tố xã hội: Được xem là có ảnh hưởng lớn nhất đến việc lựa chọn giá trị sống ($X = 4.04$). Yếu tố gia đình: Bầu không khí tâm lý, truyền thống gia đình, sự gương mẫu của cha mẹ và người lớn tuổi, điều kiện kinh tế ($X = 3.99$). Yếu tố chủ quan từ người học: Việc hình thành giá trị sống đòi hỏi tính tích cực và chủ động cao ở học sinh trong quá trình tự giáo dục, giúp các em vận dụng vào học tập và nghề nghiệp tương lai ($X = 3.94$).

Đáng chú ý, "Yếu tố giáo dục nhà trường" được đánh giá có ảnh hưởng thấp nhất ($X = 3.84$). Điều này đặt ra yêu cầu về sự phối hợp chặt chẽ hơn giữa gia đình, nhà trường và xã hội trong giáo dục giá trị sống. Hơn nữa, sự nỗ lực tự thân, tính chủ động và tích cực tham gia của học sinh vào các hoạt động trải nghiệm là yếu tố then chốt để giáo dục giá trị sống đạt hiệu quả như mong đợi ($X = 3.88$, xếp thứ 4).

2.3. Một số đề xuất nhằm tăng cường giáo dục giá trị sống qua hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp cho học sinh THPT

Biện pháp 1: Nâng cao nhận thức và hình thành kỹ năng thực hành giá trị sống

Mục tiêu: Giúp học sinh hiểu rõ ý nghĩa của

các giá trị sống (trách nhiệm, trung thực, tôn trọng, v.v.) và biết cách ứng phó tích cực với các tình huống trong cuộc sống.

Nội dung: Trang bị kiến thức về giá trị sống, nhận diện các biểu hiện tâm lý tiêu cực và cách giải quyết tích cực, tạo điều kiện vận dụng kiến thức vào tình huống thực tế.

Phương pháp: Tổ chức các hoạt động đa dạng như diễn đàn, lớp tập huấn chuyên đề, câu lạc bộ sở thích, sử dụng các phương pháp tích cực như đóng vai, trò chơi tương tác, thảo luận nhóm, giải quyết tình huống giả định, và lồng ghép vào các sự kiện ngoại khóa.

Biện pháp 2: Phát triển năng lực tự đánh giá và vận dụng các yếu tố cá nhân, xã hội

Mục tiêu: Nâng cao khả năng tự nhận diện và đánh giá các yếu tố cá nhân (điểm mạnh, điểm yếu, cảm xúc) và yếu tố xã hội (nguồn hỗ trợ, thách thức) ảnh hưởng đến việc thực hành giá trị sống và giải quyết vấn đề.

Nội dung: Giúp học sinh nhận thức được sự tác động của các yếu tố này, sử dụng các công cụ tự đánh giá (thang đo, bảng kiểm, trắc nghiệm) để hiểu rõ bản thân và môi trường xung quanh.

Phương pháp: Lồng ghép trong các hoạt động ngoại khóa, sinh hoạt câu lạc bộ, các buổi tập huấn kỹ năng sống, kỹ năng tự nhận thức và giải quyết vấn đề.

Biện pháp 3: Tăng cường hoạt động tham vấn tâm lý học đường

Mục tiêu: Cung cấp sự hỗ trợ kịp thời cho những học sinh gặp khó khăn trong việc hình thành và thực hành các giá trị sống tích cực, hoặc có những biểu hiện tâm lý tiêu cực, nhằm ngăn ngừa các vấn đề tâm lý phức tạp hơn.

Nội dung: Giúp học sinh nhận diện các cách giải quyết vấn đề chưa phù hợp, phân biệt giữa các chiến lược ứng phó tích cực và tiêu cực, phân tích ảnh hưởng của các yếu tố cá nhân và xã hội, hướng dẫn sử dụng các cách giải quyết tích cực và huy động nguồn lực hỗ trợ.

Phương pháp: Áp dụng các liệu pháp tham vấn phù hợp như tiếp cận nhận thức - hành vi, tham vấn cá nhân hoặc tham vấn nhóm cho những học sinh có cùng vấn đề.

III. KẾT LUẬN

Nghiên cứu đã cho thấy bức tranh thực trạng

về nhận thức, thái độ và hành vi liên quan đến các giá trị sống cơ bản của học sinh THPT trong mối liên hệ với các hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp. Kết quả khẳng định vai trò quan trọng của những hoạt động này không chỉ trong việc định hướng nghề nghiệp mà còn trong việc bồi dưỡng nhân cách. Tuy nhiên, để tối ưu hóa hiệu quả, cần có những chiến lược tiếp cận toàn diện, từ việc nâng cao nhận thức, rèn luyện kỹ năng thực hành,

phát triển năng lực tự đánh giá cho học sinh, đến việc tăng cường sự phối hợp giữa nhà trường, gia đình và xã hội, đồng thời chú trọng vai trò chủ động của chính các em. Các biện pháp được đề xuất, dựa trên nền tảng tâm lý học trường học và các lý thuyết về giáo dục giá trị sống, hy vọng sẽ góp phần giúp học sinh nâng cao nhận thức, hình thành thái độ và hành vi ứng xử văn hóa, phát triển năng lực và nhân cách một cách toàn diện.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Thanh Bình (2015), “Nội dung chương trình hoạt động giáo dục theo tiếp cận giá trị và kỹ năng sống nhằm phát triển năng lực cốt lõi cho học sinh”, *Tạp chí Khoa học*, Trường ĐH Sư phạm Hà Nội, Volume 60, Number 8.
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình Giáo dục phổ thông, Hoạt động trải nghiệm và Hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp*, Ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT, ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo
3. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình Giáo dục phổ thông, Chương trình tổng thể*, Ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT, ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo
4. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2009), *Chuẩn nghề nghiệp giáo viên trung học cơ sở, giáo viên trung học phổ thông*, Ban hành kèm theo Thông tư số 30/2009/TT-BGDĐT ngày 22 tháng 10 năm 2009 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo.